

ПРИЛОЗИ

Бојан НОВАКОВИЋ*

ТРАГОМ ПОДАТАКА О НАЛАЗУ ОСТАВЕ ФРАНАЧКОГ НОВЦА ИЗ ОРЛИНЕ КОД НИКШИЋА

ABSTRACT: In this article the author emphasizes the discovery of the Frankish coins' hoard in Orlina near Nikšić. The hoard contained a jar of the Louis the Pious' (814-840) silver coins and some unidentified jewelry. Considering the hystorical surroundings which could cause the appearance of this hoard, the author stresses the potential importance of this finding as a way of getting a clearer picture of the situation in the Adriatic hinterland made after the Peace Treaty of Aachen.

*KEY WORDS: Coin hoard, Nikšić field, Franks, Byzantium, Terbou-
nia, Ljudevit's rebellion, Early Middle Ages.*

Један од најупечатљивијих показатеља тешкоћа у које су западали појединци или одређене заједнице представљају оставе новца и предмета који су за њих имали нарочит значај. С обзиром на могућност прецизнијег датирања, оставе новца могу бити од велике помоћи за утврђивање просторне и временске компоненте историјских догађаја и процеса. Невоља је у томе што је код њихових открића често ријеч о случајним налазима, па стручна лица нијесу увијек у прилици да их испитају прије него им се изгуби сваки траг. У овом чланку биће ријечи о налазу оставе раносре-дњовјековног накита и новца, која би да је сачувана, или благовремено научно обрађена, представљала драгоцен историјски извор. Иако се о њеном садржају данас не може рећи ништа конкретније, срећна околност је да је новац идентификован, и да су стручна лица о томе имала одређена сазнања.

Остава је пронађена последије Првог свјетског рата на локалитету Бара Руњевића, код Орлине, у југозападном дијелу Никшићког поља.

* Аутор је кустос-историчар, Завичајни музеј Никшић.

Сачињавали су је ћуп с новцем франачког цара Лудвига Побожног (814-840) и примјерци неидентификованог накита. Како у то вријеме у Никшићу није постојао музеј, сав новац се нашао у рукама колекционара. С обзиром да су многе локалне нумизматичке збирке од тада промијениле власнике, данас се о том налазу веома мало зна. Једини ваљани траг који сам успио пронаћи су његова два накнадна и рекао бих међусобно независна помена: први у извјештају са теренских истраживања Михаила Вучинића, кустоса никшићког музеја¹, и други у књизи учитеља Васа Вујовића². Ријеч је о добрим по-знаваоцима локалних старина, који вјеродостојност овог налаза нијесу доводили у питање. За њега се очигледно знало у нумизматичким круговима, па га и Вучинић, који је вршио идентификацију новца пристиглог у никшићки музеј, без оградe по-миње у званичном извјештају. Како нијесам успио пронаћи примјерке овог новца, или стручни текст у којем је обрађен, остало ми је непознато на чему се темељила њихова сигурност. Пошто су обојица поријеклом из насеља лоцираних у непосредном окружењу мјеста налаза, врло је вјероватно да су некада долазили у додир са тим материјалом³.

Потврда проналаска каролиншког новца на терену Никшићког поља била би од изузетног значаја, с обзиром да његови налази представљају праву ријеткост и на јужнословенским територијама које су биле под њиховом влашћу⁴. Што се тиче новца Лудвига Побожног, један описани примјерак се налази у нумизматичкој збирци Археолошког музеја у Загребу⁵, док се за примјерак набављен за Земаљски музеј

¹ Михаило Вучинић, *Извјештај са истраживања на Великој Орлини и Ћелијском долу, 2. и 3. јула 1968. године*. Извјештај се налази у документацији Завичајног музеја Никшић. У њему аутор узгре-дно, као доказ да је тај крај био насељен и након пада Римског царства, наводи податак да је Сара Баровић на локалитету Бара Руњевића пронашла ћуп са сребрним новцем Лудвига Побожног, али је у вријеме његове посјете тој породици сав новац већ био распродат. Ћуп с новцем се указао након што је вода с њега спрала земљу, пошто је ријеч о водоплавном терену на којем се у кишном дијелу године формира велика ујезерина.

² Вујовић наводи да је ријеч о ћупу сребрног новца цара Лудвига I, владара из прве половине IX ви-јека, и да је на истом мјесту пронађено „и нешто старинског накита“. Својевремено је, истиче аутор, један „лудвиговац“, како је тај новац популарно називан, даван за девет динара, за које се могло „ку-пити девет ручкова“ (В. Вујовић, *Никшићко Прековође*, Никшић, 1982, 20).

³ Петар Шобајић (*Никшић – Оногошт*, Београд, 1938, 9-10) истиче да му је почетком тридесетих година прошлог вијека, док је обилазио терен Моштанице, који се иначе налази у дијелу поља у којем је пронађена остава Лудвиговог новца, показивао управо Васо Вујовић примјерке новца пронађеног на локацији старог града. Шобајић је том приликом успио идентификовати само један римски и један дубровачки новчић.

⁴ I. Mirnik, *Četiri primjerka karolinškog novca u numizmatičkoj zbirci Arheološkog muzeja u Zagrebu*, *St-arohrvatska prosvjeta*, III/34, 2007, 89-104.

⁵ I. Mirnik, *н. д.*, 90, 92. Примјерак потиче из приватне збирке. Подаци о мјесту налаза недостају.

у Сарајеву сматра да је пронађен код Руновића, близу локације римске *Novae*, између Салоне и Нароне⁶. Музеји у Црној Гори не посједују примјерке Лудвиговог новца, коме би се на основу података о набавци могло сазнати поријекло⁷, док се новцу из приватних збирки оно веома често не може ни установити. С обзиром да је ријеч о периоду веома оскудном историјским изворима, податке о таквом налазу свакако вриједи изнијети пред научну јавност, мада то изостанак самог новца са методолошке стране не оправдава. Како сама локација оставе овим подацима даје додатни смисао, а разматрање околности њеног настанка може подстаћи нова истраживања, можда и обезбјеђивање материјалне потврде овог налаза, у овој анализи ћу се ипак њима послужити.

Новац кован у име Лудвига Побожног јавља се још 781. године за вријеме владавине његовог оца Карла Великог, али је од те серије сачуван веома мали број примјерака. Као владар, Лудвиг је ковао више типова новца, и на њима увијек стоји његова царска титула (HLVDOVVICVS IMP). Дијелимо га у три серије, а прва, са ликом владара, кована је од 814. до 818/819. године. Од ње је сачуван мали број примјерака, што свједочи о ефикасности замјене која је извршена по изласку нове серије са називом мјеста ковања на реверсу. Датирање је извршено на основу Ахен-ског капитулара из пете године владавине Лудвига Побожног, у којем се помиње *de nova moneta*⁸. Тај новац је био у оптицају до 11. новембра 822. или 823. године, када се јавља издање са натписом XPISTIANA RELIGIO који се кружно пружа око храма, без назива мјеста ковања. Датирање је урађено на основу капитулара који вјероватно потиче из 825, најкасније из 827. године, који се односи на повлачење новца наређено три године раније, а које није ефикасно спроведено.

У почетку није било једноставно установити из које је ковнице изашао овај новац. Недуго након тога, ознаке намјењене приказивању монетарне власти и успјешној контроли новца појавиле су се на њиховом реверсу или аверсу, у четвртина-ма крста, на једној или другој страни храма, или у легенди, а представљале су их тачке, кругови и разни други симболи. Непосредно пред крај владавине Лудвига Побожног, 839. или 840. године, јављају се нове варијанте ове серије, најчешће у лику

⁶ *Numismatička zbirka, nabavljena za bos.-herceg. zemaljski muzej u Sarajevu*, Glasnik Zemaljskog muzeja u Bosni i Hercegovini, 3, Sarajevo, 1891, 305.

⁷ Завичајни музеј у Херцег Новом посједује један примјерак франачког новца нечитког натписа, који типолошки вјероватно припада анонимним денарима кованим у Венецији између 855. и 880. године. Пронађен је у гробу, у нартексу раносредњовјековне црквике у Росама.

⁸ J. Lafaurie, *The novi denarii and forgery in the ninth century*, Studies in numismatic method, Cambridge, 1983, 137-146.

новчића на којима је натпис *XPISTIANA RELIGIO* замијењен називом ковни-це. Остаје дилема да ли је тај новац заиста ковао Лудвиг, или се ради о издањима фризијских ковница, за које је била карактеристична израда имитација. Са друге стране, поједини примјерци обола из различитих ковница указују да би о Лудвиго-вим денарима у будућности могло још много тога изаћи на видјело.

Продукција фалсификованог новца је очигледно била толико велика да је јед-ино рјешење било замјена цијеле валуте на територији царства Лудвига Побожног. За ту врсту мјера у документима је коришћен израз *novi denarii* или *denarii de novae monetae*⁹. Они се помињу и на Франкфуртском Синоду 794. године, и односе се на монетарне реформе Карла Великог које су довеле до повлачења из оптицаја меро-виншког типа денара. Значајне промјене у изгледу денара издатих између 794. и 819. године, и каснијег издања, имале су за циљ лако разликовање важећег новца од неважећег. Та пракса је примјењивана и касније, што свједочи Едикт из Питреа из 864. године, у којем се даје детаљан опис новог кованог новца, као и у Франкфурт-ском капитулару из 794. године. У оба документа се ранија издања сматрају безври-једним, малтене фалсификатима.

Стручна анализа новца Лудвига Побожног захтијева детаљан опис који подра-зумијева познавање великог броја параметара, па су у том смислу често недовољни и описи који су дати у стручним текстовима. Сами податак о налазу таквог новца је мршав ако не знамо о којој се серији ради, па чак и то, с обзиром да имају више ва-ријанти. При том не мислим на златно издање са почетка његове владавине, већ на одређена ријетка издања за која још увијек није утврђено да ли представљају фалс-ификате или само варијанте регуларног новца, чије одступање од прописаног типа може проистицати из неразумијевања инструкција послатих ковницама.

Све ово наводим да би се стекла јаснија представа о томе колика је штета учињена расипањем оставе из Орлине. Познате су оставе из

⁹ Капитулар из Атињија издат 821/822. године открива начин на који је претходну серију требало повући и замијенити је новим денарима. Грофови (*comtes*) и њихови агенти су били одговорни за прикупљање неважећих денара, а краљевски изасланици су требали бити послати у сваки округ како би се осигурало спровођење ових упутстава. Постављен је и временски рок до којег је стари новац могао бити у оптицају (дан св. Мартина - 11. новембар), тако да су само издања препоручена 819. године могла бити законско средство плаћања. Овом уредбом су биле предвиђене строге санкције како за фалсификаторе, тако и за контролоре у случају њеног спровођења. О успјеху те операције говори велика остава новца из *Arremont-Veuillina*, која изузев два примјерка садржи денаре Лудвига Побожног са хоризонтално исписаним називом града-ковнице на реверсу.

Француске, Холандије, Швајцарске и Белгије¹⁰, али не и са територија за које се сматра да нијесу биле под франачком влашћу. То баца ново свијетло на проблем циркулације новца у залеђу Јадранског мора, јер досадашњи налази указују да је на источном Јадрану у то вријеме превасходно циркулисао византијски новац¹¹. Са друге стране, присуство веће количине Лудвиговог новца у том региону могло би указивати и на инфилтрацију франачког утицаја у залеђу јужнојадранских византијских посједа, што би одговарало стању у сјевернијем дијелу јадранског залеђа, тј. у кнежевини Хрватској, гдје је откривен велики број ранокарولينшких налаза¹², али не и новца.

Сама локација налаза је водолавна равница у подножју Будоша. Положај јој треба посматрати у склопу ширег географског смјештаја Никшићког поља, које лежи у тектонској удолини која представља природни путни правац који релативно блиским приморским залеђем повезује ниску Албанију са Херцеговином и Босном. Стратешки значај ове комуникације нарочито долази до изражаја у периоду о којем је овдје ријеч, када Бугари угрожавају централне дјелове Балканског полуострва, укључујући и главну комуникацију Морава-Вардар, па путни правац који из Драча води преко територије Дукље временом постаје једина копнена веза Византије са Србима, који јој убрзо постају савезници у борби против Бугара. Брдо Будош представљало је природну границу не само жупе Оногоште, већ и брдско-планинске територије Травуније према рељефно знатно нижој Дукљи¹³. Како је прва била под српским, а друга због близине и отворености према недуго прије тога формираној теми Драч под византијским утицајем, чињеница да је остава похрањена на граници њихових утицајних сфера може бити индикативна.

¹⁰ P. Grierson, M. Blackburn, *Medieval european coinage, I, The Early Middle Ages, (5th - 10th centuries)*, Cambridge, 1986, 211-217. Колико ми је познато, једна мјешовита остава из Баварске, у којој доминира Лудвигов новац, била би просторно најближа јужнословенским земљама.

¹¹ Michael McCormick, *Origins of the European economy: communications and commerce, A.D. 300-900*, Cambridge, 2001, 361-369; за конкретне примјере видјети: I. Mirmik, *Novac iz starohrvatskih grobova*, *Vjesnik Arheološkog muzeja u Zagrebu*, 37, Zagreb, 2004, 205-250.

¹² С обзиром да је Византија контролисала поједина јадранска острва и приморске градове, а Франачка залеђе, овакви налази су готово непознати у приобалном појасу, док им је највећа концентрација у копненом дијелу средње Далмације, а нешто мања у сусједним крајевима јадранског залеђа.

¹³ Ријеч је о природној граници која је кроз историју често попримала и карактер политичке, па се с разлогом сматра и границом Травуније према Дукљи, бар средином X вијека (о томе видјети: Б. Но-ваковић, *Порфирогенитов τὸ Ζετλήβη*, *Историјски записи*, 1-4, Подгорица, 2008, 163-170).

Када је ријеч о остави новца из IX вијека, уз околности настанка неизбјежно се намеће и питање њеног власника. За разлику од остава римског новца које су биле честе и могле садржавати по више хиљада примјерака, почетком IX вијека је доминирала натурална привреда па је у нашим крајевима било мало новца, особито у унутрашњости¹⁴. С обзиром да покрштавање и класно раслојавање локалног становништва у то вријеме нијесу били значајније узели маха, постојао је веома танак друштвени слој који је могао располагати већим количинама новца. Сводио се на трговце и личности највишег ранга у кнежевини, а када је ријеч о остави морају се узети у обзир и друге могућности, нпр. страна мисија, ратни плијен и слично.

Да бисмо утврдили на који је начин овај материјал доспио у Никшићко поље потребно је нешто више рећи о политичким приликама у региону за вријеме влада-вине франачког цара Лудвига Побожног. Западни крајеви Балканског полуострва улазе у утицајну сферу Франачког царства за владавине Лудвиговог оца Карла Ве-ликог, који недуго након крунисања царском круном у Риму осваја Далмацију. Рат је окончан миром у Ахену 812. године којим је Византија задржала власт над острвима и приморским градовима, док је Франачкој припало залеђе до ријеке Цетине, или још даље на југ, не може се тачно утврдити. У Аналима Франачког краљевства налазимо податке о драматичним збивањима у Панонији за вријеме владавине Лудвига Побожног. Након што је цар игнорисао жалбе које му је 818. године изнио до-њопанонски кнез Људевит на поступке фурланског војводе

¹⁴ Такво стање се донекле мијења у вријеме византијско-франачког рата, када се повећана активност Византије на источном Јадрану морала одразити и на повећање количине новца у њеним приморск-им градовима, а преко трговине и међу Словенима у залеђу. Некако у исто вријеме, и нешто раније, долази до значајније употребе златника Константина V Копронима (741-775) и његовог сина Лава IV (775-780) кованих у вријеме њиховог савладарства (751-775). Интересантно је да тај новац није пронађен у далматинским градовима и приобаљу, који су били под византијском влашћу, већ искључиво на територији Хрватске. Пронађени су у гробовима хрватских кнезова па се сматра да је хрватски владајући слој посједео његове значајне количине. Отуд се постављало питање на који је начин тај новац до њих доспио. Међутим, налази Копронимових златника су евидентирани и у Љуб-омиру код Требиња (В. Ћоровић, *Хисторија Босне*, Београд, 1940, 135), па њихову појаву у залеђу јадранске обале не треба везивати искључиво за Хрвате. Како је утврђено да ти златници потичу из ковнице у Сиракузи, њихова појава би указивала на снажне трговачке везе далматинских Словена са Сицилијом. Дакле, већу појаву новца могли су условити краћи периоди стабилности, или посебне околности, као што је појава златног новца Романа III Аргира (1028-1034) од обале Јадрана па све до Угарске, којој је разлог могао бити познати историјски догађај када је зетски кнез Стефан Војислав опљачкао византијску галију натоварену златом која се насукала на обале Јадрана (*Византијски изв-ори за историју народа Југославије*, III, Београд, 1966, 157-158).

Кадолаха, овај наредне године диже устанак у који се укључују и нека сусједна племена. Средиште отпора био је утврђени град Сисак. Рат је вођен са промјењивом срећом, а окончан је 822. године када је Људевит био приморан на бјекство. Уточиште налази код Срба, да би се на крају пребацио у Хрватску, гдје 823. године бива убијен¹⁵.

Какав је био положај Србије и сусједних јој приморских кнежевина након Ахенског мира не може се утврдити на основу расположивих извора. У сваком случају Византија се у циљу заустављања опасног франачког продора морала више ангажовати на обнављању свог присуства у Далмацији. О одређеним дешавањима сазнајемо на основу податка о посланству које је цар Лав V упутио Лудвигу Побожном 816/817. године са задатком да уреди границе између Романа и Словена¹⁶. Порфирогенитов податак да су током владавине Михаила Аморијца (820-829), као и прије тога, словенска племена из Далмације отпала испод византијске власти ту-мачи се и њиховим падом под франачки утицај¹⁷. О извјесним промјенама свједочи и Порфирогенитов податак о успостављању нових односа између Србије и Травуније, или само о њиховом обнављању: „Овај архонт Властимир даде својој кћерци за мужа Крајину, сина Белоја, жупана Травуније. Желећи да прослави свога зета, именована га овај за архонта, учинивши га самосталним. Од њега се роди Хвалимир а од овог опет Чучимир. Архонти Травуније увек су били под влашћу архонта Србије“¹⁸. Дакле, Властимир овим политичким браком учвршћује једног травунијског кнеза у његовом региону („именована га овај за архонта, учинивши га самосталним“), и на тај начин га јаче везује за себе, што се види и из последње реченице навода, вјероватно из разлога што су спољнополитичке околности претходно довеле до гу-битка позиција Србије у Травунији. Да ли их је истиснуо франачки, или можда обновљени византијски утицај, остаје да се види.

У сваком случају, у вријеме устанка Томе Словена и опсаде Цариграда (821-823) била су отворена врата ширењу франачког утицаја ка југу, и то би могао бити један од узрока настанка оставе у Орлини. Важно је нагласити да је она похрањена у дијелу поља којим је водио римски

¹⁵ *Einhardi Annales*, ed. G. H. Pertz, Hannoverae, 1845, 83, 86; превод према: Ст. Станојевић, В. Торо-вић, *Одабрани извори за српску историју I*, Београд, 1921, 51-54.

¹⁶ G. Manojlović, *Jadransko pomorje IX. stoljeća u svjetlu istočnorimске (bizantinske) povijesti*, Rad JAZU, 150, Zagreb, 1902, 70-71.

¹⁷ Т. Живковић, *Јужни Словени под византијском влашћу: 600-1025*, Београд, 2002, 339, 343, 352.

¹⁸ Constantine Porphyrogenitus, *De Administrando Imperio*, I, ed. Gy. Moravcsik, trans. R. J. H. Jenkins, Washington 1967, с. 34. 5-12; превод према: *Византиски извори за историју народа Југославије*, II, Београд, 1959, 62.

пут¹⁹. На страни уплив би могао указивати и детаљ да се састојала искључиво од франачког новца, јер да је ријеч о новцу који је ту био у оптицају очекивали бисмо мјешовиту оставу. Да јој је власник могао бити странац указује и податак да није пронађена на локацији старог насеља, што је ина-че чест случај са оставама новца, већ у водоплавној равници којој није могућ при-ступ у свако доба године. Личне драгоцености је на таквом мјесту могла скрити особа која није добро познавала локални терен, или је била у великој журби да то учини, или обоје. Друга битна ствар је да је локација оставе у самом подножју брда Будош, надомак Острошког кланца. Граница жупе Оногосте према Дукљи приближно је била и граница српског и византијског утицаја међу приморским кнежевина-ма, а пограничне зоне су често биле и зоне сукоба. Отуд се може претпоставити да су за владавине Лудвига Побожног на том подручју боравиле особе из области под франачком контролом у намјери да пређу на територију Дукље или Византије, и да је остава настала током сукоба на самој граници. Зато не треба одбацивати могућност да је након Ахенског мира могло доћи до ширења франачког утицаја међу Словенима јадранског залеђа.

Друга могућност би била да је ова остава настала као последица турбуленција изазваних устанком Људевита Посавског, о чему је због недостатка конкретних по-датака тешко било шта поуздано тврдити. О позитивном расположењу Срба према устанку као разлогу за касније Људевитово скривање на њиховој територији може се само нагађати. Као што је наведено, на основу онога што се зна може се рећи да локација и садржај оставе не говоре у прилог њеног локалног карактера, мада бис-мо у случају утврђивања серије тог новца начелно сазнали да ли је могла настати у вријеме Људевитовог устанка.

Трећа могућност би била да је настанак оставе у директној вези са Људевито-вим устанком, односно са његовим бијегом код Срба, што на први поглед не дјелује вјероватно због удаљености жаришта сукоба. Када је увидио да је даљи отпор Фра-нцима узалудан, Људевит бјежи Србима, „и убивши на превару једног од њихових вођа, који га је примио, његову државу подврже под своју власт“²⁰. Слиједи неуспјешан покушај преговора са Лудвигом, након чега се изненада склања у Хрватску код Борниног рођака Људемисла, гдје и страда.

Иако хроничар није оставио прецизан податак о локацији Срба који су Људевиту пружили уточиште, најчешће се узима да су они

¹⁹ Уочено је да су локације каролиншких налаза у уској вези са познатим трасама римских саобраћа-јница (А. Milošević, *Karolinški utjecaji u Hrvatskoj u svjetlu arheoloških nalaza*, у: *Hrvati i Karolinzi*, I, Split, 2000, 115-117), што је и овдје случај.

²⁰ *Einhardi Annales*, 83; Ст. Станојевић, В. Ћоровић, *н. д.*, 54.

живјели на територији Босне. У том смислу бих издвојио мишљење хрватског историчара Невена Будака који указује да се Људевит држао ван домаћаја франачке моћи, и да се склонио или у сјевероисточној Босни, или у приморским крајевима које Порфирогенит касније назива српским²¹. Сматрам да ова друга могућност има смисла, при том мислећи на Травунију, не само због тога што би ту био на безбједној удаљености од главних центара франачког утицаја, већ и зато што се она пружала надомак византијских посједа²². Другим ријечима, сматрам да је суштинско питање гдје се Људевит запу-тио када је прешао Саву; да ли у Хрватску, у Србију, или можда у Византију? Под-ршку или привремено уточиште могао је потражити једино код Словена који су имали симпатија за његове активности, или на територији Византије.

Угрожена франачким освајањима Византија му је пружала одређену помоћ, али јој није одговарало да због групе побуњеника, који су се уз то налазили у беги-злазном положају, компликује односе са моћним западним сусједом. То јој нијесу дозвољавале ни тренутне унутрашње прилике, тако да он није могао пронаћи спас на њеној територији. У то вријеме су византијску Далмацију сачињавала поједина јадранска острва и приморски градови, у чијем је залеђу била Хрватска, која је под франачким суверенитетом одиграла истакнуту улогу у гушењу Људевитовог устан-ка. У сусједству три тадашње велике силе налазила се Србија са приморским кнеж-евинама. Даље на истоку је долина Мораве, којом је водила главна саобраћајница од Београда према Солуну и Цариграду, али се не може прецизно утврдити докле се у то вријеме пружала бугарска власт у правцу запада. У најмању руку Бугари су угрожавали ову комуникацију, па је једини сигуран правац којим је Људевит могао доћи до византијске територије, или њене границе, ако се тамо упутио, водио преко Србије за Травунију, то јест за

²¹ N. Budak - T. Raukar, *Hrvatska povijest srednjeg vijeka*, Zagreb, 2006, 104.

²² Описујући догађаје из дунавског басена и сјеверног Балкана, аутор *Анала Франачког краљевства* да би разјаснио сцену догађаја често користи класични концепт, али се на основу појединих детаља може закључити да је био изванредан познавалац и касноантичке административне организације (P. Komatina, *The Slavs of the mid-Danube basin and the Bulgarian expansion in the first half of the 9th century*, ЗРВИ, XLVII, Београд, 2010, 70-72). У циљу прецизнијег лоцирања Срба који су пружили уточиште доњопанонском кнезу значајан је податак *Анала* гдје се наводи како Људевит „побеже Сорабима, за који се народ казује, да заузима велики део Далмације...“ (*Einhardi Annales*, 83; Ст. Станојевић, В. Ћоровић, *н. д.*, 54), док се у Животопису Лудвига Побожног српски жупан који га је примио помиње само као далматински првак. Касноантичка Далмација се пружала на исток до рије-ке Дрине, па се очигледно мисли на једну од мањих кнежевина западно од ње, за које Порфирогенит касније наводи да су српске.

Никшићко поље, одакле се преко Дукље, која је у то вријеме вјероватно била под византијским утицајем, могао спустити до Драча; или остати у Никшићком пољу, на маргинама моћи два царства, чекајући повољан рас-плет ситуације. Но, све су то само могућности, а право стање ствари тешко да ћемо икада сазнати. Након ликвидације локалног српског жупана он безуспјешно покушава ступити у преговоре са франачким царем, па су немогућности даљег опстанка код Срба, и преласка на територију Византије, вјероватно објашњење његовог изме-надног бјега у Хрватску, гдје није добио очекивану подршку.

Подаци о остави из Орлине једини су домаћи извор који указује на одређена дешавања на овом простору у првој половини IX вијека. Њена материјална потврда приказала би нам у новом свијетлу политичке односе у јадранском залеђу, а утврђивањем серије новца сазнали бисмо и да ли је остава могла настати у вријеме Људевитовог устанка. Зато овај прилог и доживљавам као подстицај нумизматичарима и другим истраживачима да покушају ући у траг примјерцима тог новца, или документацији о налазу, јер увијек остаје нада да је дио материјала доспио до људи који су се систематично бавили тим послом.

Војан NOVAKOVIĆ

TRACING THE FINDING DISCOVERY OF THE FRANKISH COINS' HOARD IN ORLINA NEAR NIKŠIĆ

Summary

In this article the author reveals historical significance of the coin hoard during the rule of Louis the Pious, king of Franks (814-840). After WWI the hoard was found near Orlina, south-west of Nikšić. The location and dating of this find cause the author to make an assumption about the historical surroundings under which the material could possibly end up in Nikšić.